

bir türü kabul edilmelidir. Bilindiği kadarıyla bu sahanın ilk eseri, Ebû'l-Mecd İsmâil b. Hibetullah b. Bâtîş el-Mevsilî (ö. 655/1257) tarafından telif edilen *el-Beyân 'amme'ttefeka 'aleyhi's-Şeyhân'*dir (Âtif Efendi Ktp., nr. 599).

Şahîhayn'daki hadisleri olduğu kadar onların râvilerini de bir araya getirmek üzere Dârekutnî'nin (ö. 385/995) *Tesmiyetü men ahreçehümül-Buḥârî ve Müslim* (Beyrut 1407/1987) adlı eseriyle başlattığı çalışma türü gelişerek devam etmiştir (bk. SAHİHAYN).

BİBLİYOGRAFYA :

Sâgânî, *el-Cem' beyne's-Şahîhayn* (nşr. Eşref b. Abdülmaksûd), Beyrut 1409/1989, nâşirinin girişi, s. 17-19; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ'*, XIX, 440; *Tecrid Tercemesi*, I, 262-263; *Keşfü'z-zunûn*, I, 599-600; Brockelmann, *GAL*, I, 458; *Suppl.*, I, 610, 634; Sezgin, *GAS*, I, 132, 142-143, 220; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 173, 179; Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, *Ibn Hacer el-'Askalânî*, Bağdad, ts. (Dârü'r-Risâle), I, 335.

M. YAŞAR KANDEMİR

el-CEM' BEYNE'S-SAHİHAYN

(الجمع بين الصحيحين)

Humeydî'nin

(ö. 488/1095)

Şahîhayn'ı münsed şeklinde bir araya getiren eseri.

Buhârî ile Müslim'in *el-Câmi'u's-Şahîh*leri üzerinde yapılan muhtelif çalışma nevelerinden biri de bu iki eseri bir araya getirme (cem') faaliyetidir. Cevzakî (ö. 388/998) ile başlayan ve günümüze kadar değişik hacimlerde ondan fazla eserin yazılmasıyla sonuçlanan bu çalışmaların en güzeli, İbnü'l-Esîr'in de belirttiği gibi Humeydî'nin bu kitabıdır. Tam adı *el-Cem' beyne's-Şahîhayn Şahîhî'l-Buḥârî ve Şahîhî Müslim* olan eserde, *aşere-i mübeşşere** başta olmak üzere *Şahîhayn*'da rivayeti bulunan sahâbîler fazilet derecelerine göre sıralandıktan sonra her birinin rivayet ettiği hadisler bir arada topluca verilmiştir. Humeydî *Şahîhayn* üzerine yazılan *müstahrec**lerden faydalanarak bunlardaki bazı rivayetleri de eserine almış, ancak *Şahîhayn*'da olmayan bu rivayetleri kitabına ilâve etmesi sebebiyle Zeynüddin el-İrâkî tarafından tenkit edilmiştir. Müellif, İsmâilî ve Berkânî'nin *müstahrec*lerinde gördüğü bazı bilgileri eserine almakla beraber Buhârî ve Müslim'in rivayetlerinin nerede başlayıp nerede son bulduğunu, ilâvelerin kime ait olduğunu çok defa belirtmiş ve karışıklığa mey-

dan vermemiştir. İbnü'l-Esîr *Câmi'u'l-uşûl*'ünü telif ederken *Şahîh-i Buḥârî* ile *Şahîh-i Müslim*'deki hadisler için Humeydî'nin bu eserini esas almıştır.

el-Cem' beyne's-Şahîhayn'in bir kısım yazma nüshaları Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Lâleli, nr. 437; Yûsuf Ağa, nr. 101; diğer nüshaları için bk. *GAL Suppl.*, I, 578). Eser üzerine bazı şerh ve ihtisar çalışmaları da yapılmıştır. Bunlardan Vezir İbn Hübeyre'nin *el-İfşâh (el-İzâh)* 'an me'âni's-şihâh' adlı eseri Muhammed Râgıb Tabbâh tarafından Halep'te basılmıştır (1928). Ziyâeddin Makdisî'ye ait olan *Kelâmü'z-Ziyâ' el-Makdisî 'alâ şey'in min eḥâdisi'l-Cem' beyne's-Şahîhayn*'in bir nüshası ise Zâhiriyye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Mecmûa, nr. 85/12). Ayrıca Hasan b. Hatîr ez-Zahîr'in *el-İfşâh*'ı ihtisar edip bazı ilâvelerde bulunmak suretiyle *el-Cem'e el-Hüccce* adıyla bir şerh yazdığı, İbn Hacer el-Askalânî'nin de *el-Cem*'i ihtisar ettiği bilinmektedir (bk. *Keşfü'z-zunûn*, I, 600).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-uşûl* (nşr. Abdülkâdir el-Arnaût), Beyrut 1403/1983, I, 55; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ'*, I, nâşirinin girişi; XIX, 121; İrâkî, *Fethü'l-muğîş* (nşr. Mahmûd Rebî), Beyrut 1408/1988, s. 20; *Tecrid Tercemesi*, I, 262-263; *Keşfü'z-zunûn*, I, 599-600; Dihlevî, *Bustânü'l-muhaddişin*, s. 150-152; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 578; a.m.f., "Mayurki", *IA*, VII, 417; Sezgin, *GAS*, I, 132, 142; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 173; Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, *Ibn Hacer el-'Askalânî*, Bağdad, ts. (Dârü'r-Risâle), I, 336.

İSMAİL L. ÇAKAN

CEM SULTAN

(ö. 900/1495)

Osmanlı şehzadesi.

Fâtiḥ Sultan Mehmed'in üçüncü oğlu olup 27 Safer 864'te (23 Aralık 1459) Edirne'de doğdu. İki lalası ile birlikte henüz on yaşında iken 1469'da Kastamonu'ya sancak beyi olarak gönderildi. Burada kısa bir süre kaldıktan sonra önce İstanbul'a, oradan da Rumeli'ye gitmesi emredildi. Babasının 1473'te Otlukbeli'de Akkoyunlular'la mücadelesi sırasında mağlûp olduğu yolundaki söylentiler üzerine lalaları Nasuh ve Kara Süleyman kendisine biat ettiler. Ancak bunu duyan Fâtiḥ oğlunu azarladığı gibi lalalarını da öldürttü.

Ağabeyi Şehzade Mustafa'nın Konya'da ölümü üzerine 1474'te sancak beyi olarak oraya gönderildi. Bu görevi sıra-

sında Karamanoğulları ile iyi geçindi ve bu sayede onların gizli emellerini engelleyebildi. Burada etrafına topladığı âlim ve sanatkarlarla mümtaz bir kültür çevresi meydana getiren Cem, babasının ölümü ve Bayezid'in tahta geçmesiyle hak iddiası olarak ortaya çıktı. Babasının taht için kendisini seçtiğini, Bayezid'in haksız olarak başa geçtiğini ileri sürerek ordu topladı ve Bursa'ya gitti. On sekiz gün kadar şehirde kaldı, bu sırada adına para bastırıldı, hutbe okutu ve kendisini padişah ilân etti. Ancak 1481 Haziranında Yenişehir'de ağır bir yenilgiye uğradı; çekildiği Konya'da da yeterince destek bulamayınca Tarsus'a, Mısır sultanından aldığı davet üzerine de Kahire'ye gitti. Kahire'de büyük bir ilgi gördü ve orada kaldığı süre içinde Mekke'ye giderek hac vazifesini yerine getirdi. Anadolu'dan gelen haberler onu taht yolu için tekrar ümitlendirdi. Fakat Ankara sancak beyi Mehmed Bey'in ısrarı ile giriştiği harekât bir sonuç vermedi. 1482'de Karamanoğlu Kasım ile

Cem Sultan'ın *Meşâirü's-suarâ*'daki minyatürü (Millet Ktp., Ali Emîri, nr. 772, vr. 96^b)

